

ROLE ŠKOLNÍHO SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA V KONTEXTU MANAGEMENTU CHOVÁNÍ ŽÁKŮ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

THE ROLE OF THE SCHOOL SOCIAL PEDAGOGUE IN THE CONTEXT OF BEHAVIOUR MANAGEMENT OF ELEMENTARY SCHOOL PUPILS

Martina Kurowski, Lenka Gulová, Markéta Košatková

Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity Brno

Abstrakt

Školní prostředí představuje klíčový rámec pro vývoj žáků nejen v akademickém, ale také v sociálním a emočním kontextu. V této souvislosti hraje školní sociální pedagog klíčovou roli v podpoře pozitivního chování žáků a efektivního řízení jejich chování. Příspěvek představuje klíčové aspekty této problematiky. Prvním bodem bude identifikace hlavních výzev v chování žáků a význam role sociálního pedagoga při jejich řešení. Dále bychom představili preventivní strategie a intervence, které sociální pedagog využívá k prevenci sociopatologických jevů. Prezentovaná data budou dílčím výsledkem smíšeného výzkumného designu (především jejich kvalitativní část). Sběr proběhne formou dotazníků a rozhovorů se sociálními pedagogy v praxi. Doplňkovou metodou bude zúčastněné pozorování. Analýza dat proběhne formou kvalitativní obsahové analýzy. Závěrečná část příspěvku bude věnována spolupráci sociálního pedagoga s učiteli, vedením školy a rodiči, s cílem vytvořit komplexní a účinný systém v kontextu managementu chování žáků dané školy. Zdůrazňujeme také význam týmové spolupráce a komunikace mezi všemi aktéry edukačního procesu.

Klíčová slova: sociální pedagog; management chování; sociální patologie; interdisciplinarita; well-being

Abstract

School environment is a key framework for students' development not only academically but also socially and emotionally. In this context, the school social worker plays a key role in promoting positive student behaviour and effective behaviour management. This paper presents key aspects of this issue. The first point will be to identify the main challenges in student behaviour and the

importance of the role of the social pedagogue in addressing them. Next, we would like to introduce prevention strategies and interventions used by social pedagogues to prevent sociopathological phenomena. The data presented will be a partial result of a mixed research design (mainly the qualitative part). The collection will take the form of questionnaires and interviews with school social workers in practice. Participant observation will be a complementary method. Data analysis will take the form of qualitative content analysis. The final part of the paper will be devoted to the collaboration of the school social worker with teachers, school management and parents, to create a comprehensive and effective system in the context of managing the behaviour of students in a given school. We also stress the importance of teamwork and communication between all actors of the educational process.

Keywords: social pedagogue; behaviour management; social pathology; interdisciplinarity; well-being

1 ÚVOD

V současné době čelí základní školy komplexním výzvám spojeným s chováním žáků, což výrazně ovlivňuje celkovou kvalitu vzdělávacího prostředí. Dynamický charakter společnosti a moderních technologií přináší nové dimenze do interakcí mezi žáky a školním prostředím. Chování žáků prochází proměnou stejně jako jejich vnímání autority. Tyto výzvy vyžadují komplexní přístupy, aby školy mohly efektivně reagovat na různorodost chování žáků, vznik nových sociálních patologií a zajistit optimální prostředí pro vzdělávání a rozvoj. V tomto kontextu hraje klíčovou roli školní sociální pedagog, který se snaží aktivně přispívat k řešení těchto výzev a podporovat žádoucí chování a osobní rozvoj žáků.

2 TEORIE

Význam role sociálního pedagoga v kontextu managementu chování žáků vychází z přesvědčení, že efektivní vzdělávání není pouze o přenosu znalostí, ale i o formování sociálních dovedností a osobnostního rozvoje. V tomto kontextu je klíčovým prvkem schopnost školy řídit a formovat chování žáků tak, aby vytvářelo pozitivní a podpůrné vzdělávací prostředí (Black et al., 2017).

Sociální pedagogové hrají v tomto procesu nezastupitelnou roli. Jejich práce spočívá v identifikaci sociálních, emocionálních a behaviorálních potřeb žáků a následně v navrhování a implementaci kroků, které podporují žádoucí chování a prevenci problémových situací. Tím, že pracují jak individuálně, tak ve spolupráci s učiteli a vedením školy, přispívají sociální pedagogové k podpoře bezpečného prostředí a celkovému well-beingu ve školách.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Příspěvek si klade za cíl představit dílčí výsledky smíšeného výzkumného designu (zejména jeho kvalitativní část). Pro sběr prezentovaných dat byly využity polostrukturované rozhovory s vybranými sociálními pedagogy na základních školách (doplněné také postřehy ze zúčastněného pozorování). Cílem šetření je identifikovat a porozumět specifické roli sociálního pedagoga v kontextu managementu chování žáků základní školy. Dílčí výzkumný cíl se zabývá analýzou využívaných strategií a intervencí v kontextu zvoleného tématu. V neposlední řadě představíme možné formy spolupráce s nejrůznějšími aktéry vzdělávacího procesu. Kvalitativní obsahovou analýzou na pomezí otevřeného kódování a tematické analýzy identifikujeme klíčová témata, vzory a vztahy v datech. Autorky příspěvku si kladou za cíl propojením teorie a výzkumných zjištění hlubší pochopení profesionalizace sociálních pedagogů v rámci managementu chování žáků na základních školách a poskytnutí cenných doporučení pro další rozvoj v oblasti sociální pedagogiky.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

Dílčí výsledky výzkumného šetření a rešerše odborné literatury (Lorenzová, 2023; Nielsen, 2022) ukazují na nutný multidimenzionální přístup při řešení situací souvisejících s patologickým chováním žáků základních škol. Na základě získaných dat jsme identifikovali, že sociální pedagogové realizují intervence vycházející z principů behaviorálních přístupů i humanistické psychologie. Mnohé výchovné situace jsou řešeny na základě intuice či bohatých zkušeností, sociální pedagogové je neidentifikují s konkrétními teoretickými koncepty. Kromě aktérů působících zejména ve škole jsou všichni dotazovaní v kontaktu i s externími službami a odborníky, kteří poskytují dítěti a jeho rodině služby

následné péče (Řandová, 2023). Mimo intervence spojené s managementem chování jsou sociální pedagogové nuceni vedením škol vykonávat i další činnosti, které nejsou přímo spojeny s jejich odbornou způsobilostí (Čech, Šmída, 2023), což tříští jejich profesní kapacity.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Systematický a odborně vedený přístup k managementu chování žáků základních škol může přispívat k budování bezpečného prostředí, což následně dopomáhá i vzniku prostřední vhodnému pro učení. Sociální pedagogové nejsou v současné době profesionálové, které identifikuje česká legislativa. I přes to se tato profese ve školním prostředí etabluje a přispívá k well-beingu všech aktérů výchovně-vzdělávacího procesu. Sociální pedagogové vytváří most mezi učiteli, vedením školy, žáky a jejich rodiči, přičemž jejich odborné vedení přináší přidanou hodnotu vzdělávacímu procesu. Jejich práce je zaměřena na identifikaci potřeb, implementaci preventivních opatření a poskytování podpory při kultivaci mezilidských vztahů.

6 LITERATURA

- Black, E., Bettencourt, M., & Cameron, C. (2017). Social pedagogy in the classroom. Supporting children and young people in care. In D. Colley & P. Cooper (Eds.), *Attachment and Emotional Development in the Classroom. Theory and Practice* (pp. 203–215). Jessica Kingsley Publishers.
- Lorenzová, J. (2023). Edukační paradigma v sociální pedagogice a sociální práci – historie, současnost, perspektivy. *Sociální pedagogika / Social Education*, 11(1), 10–21. <https://doi.org/10.7441/soced.2023.11.01.01>
- Nielsen, S. B. (2022). Professionalisation of social pedagogues under managerial control: Caring for children in a time of care crisis. In L. L. Hansen, H. M. Dahl, & L. Horn (Ed.), *CARE CRISIS IN THE NORDIC WELFARE STATES?: Care Work, Gender Equality and Welfare State Sustainability* (s. 139–157). Policy Press. <https://www.webofscience.com/wos/alldb/full-record/WOS:000886784400009>
- Čech, T., Šmída J. (2023). *Sociální pedagogové v českých školách – výzkumná zpráva*. Asociace sociálních pedagogů & Univerzita Palackého v Olomouci.

Řandová, N. A. (2023). Spolupráce sociálního pedagoga a sociálního pracovníka u žáků s poruchami chování. *Sociální pedagogika / Social Education*, 11(1), 10–21. https://soced.cz/wp-ontent/uploads/2023/11/SocEd_November_2023.pdf